

втрачають стимул зберігати кошти в національній валюті, що посилює «доларизацію» економіки. Інфляція по-різному впливає на різні групи населення. Ті, хто отримує фіксовані доходи, зазвичай страждають більше, ніж люди, чий дохід зростає разом із цінами. Багатші верстви населення мають можливість захистити свої активи, інвестуючи у валюту, нерухомість або дорогоцінні метали. Наслідками буде поглиблення соціальної нерівності, що призводить до зростання соціальної напруги.

Отож, для мінімізації впливу зовнішніх факторів необхідно диверсифікувати імпорт, збільшити обсяги валютних резервів, знизити залежність від експорту, створити стимули для розвитку внутрішнього виробництва. Для досягнення максимальних результатів щодо стримування інфляції необхідно розглядати даний процес в комплексі.

Література

1. Vyshnevskaya, O., Irtyshcheva, I., Kramarenko, I., Popadynets, N., & Ponomarova, M. (2022). The influence of globalization processes on forecasting the activities of market entities. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2022. Vol. 15 (1). Pp. 261–268. DOI: <https://doi.org/10.22094/JOIE.2021.1945341.1909>.
2. Strategies for regional disproportion management to restore economic security in the Ukrainian agricultural sector / A. Poltorak et al. *Ekonomika APK*. 2024. Vol. 31. No. 6. Pp. 48–58. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/6.2024.48>.
3. Zaitcev A., Matveev V., Smirnova O. (2023). Managing the country's economic security through the inflation mechanism. *National Security and Strategic Planning*. No. 2. Pp. 50–75. DOI: <https://doi.org/10.37468/2307-1400-2023-2-50-75>.
4. Девальвація української гривні (2007–2024) / Міністерство фінансів України : сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/devvaluation> (дата звернення: 12.04.2025).

УДК 504.062:330.5

Стамат Вікторія Михайлівна

к. е. н., доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет (Україна)

Пшеничний Ілля Сергійович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 073 «Менеджмент»,
Миколаївський національний аграрний університет (Україна)

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

JEL classification: H230; O440; I150

Актуальність дослідження зумовлена тим, що забруднення навколишнього середовища є однією з найбільш гострих глобальних проблем сучасності, що має значний вплив на економіку. Зростання рівня забруднення води, повітря, ґрунтів та кліматичні зміни спричиняють економічні збитки через втрати в сільському господарстві, зниження продуктивності праці, збільшення витрат на охорону здоров'я та ліквідацію екологічних катастроф. Наприклад, за даними Світового банку, економічні втрати через забруднення повітря сягають 5% глобального ВВП щорічно, що свідчить про критичну потребу вирішення цієї проблеми.

Мета дослідження полягає в аналізі економічних наслідків забруднення навколишнього середовища та визначенні ефективних механізмів їх мінімізації. Забруднення навколишнього середовища являє собою комплексне екологічне та соціально-економічне лихо, що виникає внаслідок людської діяльності та поширює свій вплив на всі складові біосфери. Сутність цього процесу полягає у надходженні в природне середовище шкідливих речовин або енергії в обсягах, які перевищують здатність екосистем до самовідновлення.

В умовах, коли Україна рухається в напрямку європейської інтеграції, помітно зростає зацікавленість громадськості проблемами екології, включаючи питання довкілля [1].

Дослідники по-різному трактують поняття навколишнього природного середовища: одні наголошують на його комплексному характері та нерозривному зв'язку з людською діяльністю, тоді як інші обмежуються переліком основних його компонентів. Забруднення навколишнього середовища має прямий і непрямий вплив на економічні процеси, що проявляється в кількох

аспектах, таких як зниження продуктивності праці, збільшення витрат на охорону здоров'я та необхідність адаптації підприємств до змінюваних екологічних умов. Одним з найбільш очевидних ефектів є витрати на медичні послуги, пов'язані з захворюваннями, викликаними забрудненням, такими як астма, рак та серцево-судинні захворювання. Ці витрати підвищують навантаження на державні бюджети та підприємства, зменшуючи їхні фінансові можливості для розвитку. Забруднення також негативно впливає на сільське господарство, оскільки забруднення води, ґрунтів і повітря спричиняє зниження врожайності, погіршення якості продуктів та збільшення витрат на очищення води і земель. На думку Dovgal et al. (2022), реалізація принципів циркулярної економіки здатна мінімізувати наслідки забруднення навколишнього середовища шляхом раціонального використання ресурсів і переробки відходів [2].

На глобальному рівні забруднення впливає на економічну стабільність через зміни клімату. Проблеми, пов'язані з підвищенням температури, екстремальними погодними умовами, підвищенням рівня моря, значно збільшують витрати на інфраструктуру, сільське господарство і інші важливі сектори економіки. Необхідність адаптації до нових кліматичних умов вимагає значних фінансових ресурсів, а вплив забруднення на клімат призводить до додаткових витрат у боротьбі з наслідками глобального потепління. Ключовим є включення екологічних викликів до загальної стратегії сталого розвитку, а також активне впровадження передових розробок задля пом'якшення їх шкідливого впливу. Ефективне подолання проблеми забруднення матиме подвійний позитивний ефект, а саме оздоровить довкілля і стане рушійною силою для тривалого економічного зростання.

Оцінка економічних збитків від забруднення – це складний процес, який передбачає визначення грошового вираження негативних наслідків забруднення довкілля для економіки. Ця оцінка є важливим інструментом для обґрунтування екологічних політик, визначення розміру компенсацій, стимулювання інвестицій в екологічні технології. Незважаючи на складність, оцінка економічних збитків від забруднення є необхідним інструментом для прийняття обґрунтованих рішень у сфері екологічної політики.

Розглянемо кількість викидів забруднюючих речовин (аміаку та діоксиду сірки) на 1000 доларів ВВП за паритетом купівельної спроможності у постійних цінах. Аналіз даних вказує на зменшення забруднення впродовж 2000–2021 років. Викиди аміаку залишаються на стабільно низькому рівні, з незначним зростанням до 2004 року (0,03 на 1000 доларів ВВП), а потім стабілізуються на цьому рівні до 2007 року. З 2008 року викиди аміаку починають зменшуватися, і в 2021 році вони знову становлять 0,03 на 1000 доларів ВВП, що вказує на покращення екологічної ситуації. Викиди діоксиду сірки знижуються протягом усього періоду. Пік викидів спостерігається на початку 2000-х років (2,7 на 1000 доларів ВВП у 2000 році), після чого рівень викидів поступово знижується. Найбільше зниження спостерігається в період з 2003 по 2009 рік, коли рівень викидів зменшився з 2,3 до 2,1 на 1000 доларів ВВП. До 2021 року рівень викидів знижується до 1,1, що вказує на ефективність заходів для зменшення забруднення повітря. Загальний тренд вказує на покращення екологічної ситуації: викиди обох забруднювачів – аміаку та діоксиду сірки – зменшуються в період з 2000 по 2021 рік, що свідчить про позитивні зміни в технологічному розвитку, покращення екологічних стандартів та впровадження екологічно чистих технологій.

Як зазначають Andrusiv et al. (2020), рівень економічного розвитку регіонів України значною мірою залежить від інвестиційної та інноваційної активності, а застосування таксономічного методу дозволяє виявляти внутрішні резерви для підвищення ефективності регіональної політики. У контексті аналізу економічних наслідків забруднення навколишнього середовища такі підходи до оцінювання можуть бути корисними для виявлення територій, найбільш уразливих до екологічних ризиків через недостатній рівень розвитку або слабку інституційну спроможність [3].

Для досягнення сталого розвитку регіонів у межах впровадження концепції екологічного маркетингу передбачається використання інструментів, спрямованих на створення та збереження позитивного екологічного іміджу регіону. Також важливо забезпечити комунікацію, координацію, управління та контроль за ключовими соціо-еколого-економічними ініціативами та ідеями, які є важливими для регіонального розвитку [4].

У процесі становлення ринкової економіки ключову роль у реалізації природоохоронних заходів відіграє формування нормативно-правової бази, що передбачає гнучку систему оплати за використання природних ресурсів та впровадження диференційованих штрафів і платежів за забруднення довкілля відповідно до завданих екологічних і соціально-економічних збитків. Однак не завжди запровадження екологічних заходів може дати миттєвий економічний ефект. Певні ініціативи, наприклад у сфері очищення водних ресурсів чи реконструкції екосистем, вимагають значущих капіталовкладень та тривалого періоду для отримання відчутних наслідків.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України надзвичайно загострила існуючі та створила абсолютно нові екологічні ризики діяльності підприємств через пошкодження небезпечних виробництв, забруднення повітря, води та ґрунту і недостатнє забезпечення контрольних структур екологічної безпеки. Часткове чи повне знеструмлення виробничих об'єктів може призвести до негативного впливу на навколишнє середовище, через зупинку роботи очисних споруд чи насосних станцій, або ж вимагає переходу на більш брудне паливо чи використання побутових генераторів.

Економічні інструменти екологічної політики – це потужний механізм, який спрямований на стимулювання екологічно відповідального поведінки суб'єктів господарювання та споживачів.

Література

1. Sivak O. V. (2021). The environment concept as an object of administrative law regulation. *Juridical scientific and electronic journal*, No. 12. Pp. 464–466. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/118> (date of access: 15.04.2025).
2. Dovgal, O., Novikov, O., Bilichenko, O., Kozachenko, L., & Stamat, V. (2022). Implementation of the concept of circular economy as an integral component of sustainable development of the region : Problems and prospects. *Review of Economics and Finance*, Vol. 20, pp. 1051–1059. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.117>.
3. Andrusiv, U., Simkiv, L., Dovgal, O., Demchuk, N., Potryvaieva, N., Cherchata, A., Popadynets, I., Tkachenko, G., Serhieieva, O. & Sydor, H. (2020). Analysis of economic development of Ukraine regions based on taxonomy method. *Management Science Letters*, Vol. 10 (3), pp. 515–522.
4. Стамат В. М., Добровольська П. А. Екологічний маркетинг як основна концепція розвитку регіонів. *Міжгалузеві наукові дослідження : можливості та варіанти впровадження* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Ніжин, 07 грудня 2023 р.). Ніжин : Відокремлений підрозділ НУБіП «Ніжинський агротехнічний інститут». 2023. С. 19–21. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/19707>.

УДК 347.44:004.75

Старченко Антон Юрійович

к. ю. н., ст. викладач кафедри економіки, права та управління бізнесом,
Одеський національний економічний університет (Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ДОГОВІРНОГО ПРАВА ПІД ВПЛИВОМ СМАРТ-КОНТРАКТІВ

JEL classification: K120; K240; O330

У сучасній правовій доктрині принципи договірної права розглядаються як фундаментальні, керівні засади, які визначають сутність, зміст і спрямованість правового регулювання відносин, що виникають на підставі договорів, та слугують основою для правотворчості, тлумачення і застосування норм договірної права.

Договірне право України базується на системі принципів, які сформувалися протягом тривалого історичного періоду і знайшли своє закріплення в Цивільному кодексі України [1]. Основними принципами договірної права, які традиційно виділяються в українській цивілістичній доктрині, є: принцип свободи договору, принцип справедливості, добросовісності та розумності, принцип належного виконання зобов'язання, принцип реального виконання зобов'язання, принцип непорушності та обов'язковості виконання умов договору, принцип неприпустимості односторонньої відмови від зобов'язання, принцип відповідальності за порушення зобов'язання. Ці принципи визначають фундаментальні основи регулювання договірних відносин і забезпечують баланс інтересів сторін. Проте, впровадження смарт-контрактів ставить під сумнів усталені підходи до розуміння та застосування цих принципів.

Принцип свободи договору є одним з фундаментальних принципів цивільного права України, що передбачає право сторін вільно вирішувати питання щодо укладення договору, вибору контрагента та визначення умов договору (ст. 627 ЦК України) [1]. Однак, використання смарт-контрактів вносить певні корективи у розуміння та застосування цього принципу. Одним із ключових аспектів впливу смарт-контрактів на свободу договору є фіксований характер їхнього програмного